

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1958.3.01>

EESTI KOMMUNISTLIKE NOORSOO-ORGANISATSIOONIDE INTERNATSIONAALSETEST SÕPRUSSIDEMETEST AASTAIL 1920—1930

M. ESSER

Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu (EKNU) ajalugu on seni vähe uuritud. Näiteks kõnesoleval teemal ei ole ilmunud ühtki kirjutust. Ka käesolev artikkel ei pretendeeri küsimuse ammendavale valgustamisele, vaid on ainult esimeseks katseks säilinud dokumentide ja materjalide alusel jutustada Eesti kommunistlike noorsoo-organisatsioonide internatsionaalsetest sõprussidemetest, eelkõige aga revolutsioonilise võitluse tuleks karastatud eesti ja vene noorte sõprusest.

Artikli kirjutamisel on autor kasutanud peaaesjalikult Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee Parteiarhiivi (EKPA) ning Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riikliku Keskarhiivi (ENSV ORRKA) materjale. Lisaks neile on kasutatud ka Moskvas V. I. Lenini nimelises Riiklikus Raamatukogus, ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nimelises Kirjandusmuuseumis ja ENSV Fr. R. Kreutzwaldi nimelises Riiklikus Raamatukogus säilitatavat perioodikat, ENSV TA Ajaloomuuseumi kogusid ning H. Rossi, A. Karisto ja O. Kivissoni isiklike mälestusi.¹

Säilinud allikmaterjalid on kahjuks küllaltki lünklikud. Mitmesuguste muude tegurite kõrval on nende lünkade tekkimises oluliselt süüdi eesti kodanlus, kellest on teada, et ta hävitas palju parteilisi dokumente. Kuna pörandaalune töö nõudis ranget konspiratsiooni, siis kasutati rohkesti varjunimesid ja šifreid, mille tõttu on sageli suuri raskusi sündmustega seotud isikute kindlakstegemisel ja nimede täpsustamisel.

¹ Heinrich Ross võttis pörandaalusest revolutsioonilisest tööst aktiivselt osa alates detsembrist 1923 ja oli tegev 1924. a. 1. detsembri relvastatud ülestõusu ettevalmistamisel. 1926. a. detsembrist kuni 1928. a. märtsini oli H. Ross EKNU pörandaalune organisator Eestis. Pärast A. Leineri tapmist kodanluse poolt 1927. a. augustis töötas H. Ross ka EKP pörandaaluse organisatorina. Praegu personaal pensionär Tallinnas.

Amanda Karisto (end. Antje) hakkas pörandaaluse kommunistliku noorsooühingu tööst osa võtma Tallinna Tütarlaste Kaubanduskooli õpilasena 1925. aastal. Oli pikemat aega sidepidajaks Tallinna keskvangla poliitvangide (A. Resevi kaudu) ja pörandaaluse parteiorganisatsiooni vahel ning võttis osa lendlehtede levitamisest. 1928. aasta veebruaris sai kodanlus A. Karisto tegevuse jälile ja Karistol tuli minna pöranda alla ning veidi hiljem partei lähetusel asuda elama Nõukogude Liitu, kus leidis poliitilist peavarju ja jätkas aktiivselt tööd komsomoli ning hiljem partei ridades. Praegu töötab ENSV TA Ajaloomuuseumis osakonnajuhatajana.

Osvald Kivisson tutvus töölisliikumisega Tallinna 13. algkooli õpilasena 1923. aastal. Võttis osa pörandaaluse kirjanduse levitamisest. 1925. a. võimaldus tal Olga Jürissoni kaasabil sõita Nõukogude Liitu osa võtma oktoobripidustustest. Oli 1931. a. EKNU pörandaalune organisator, sattus kodanluse künki ning istus 1938. aastani Tallinna vanglasis. Praegu töötab Tallinnas.

*

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena kehtestati 1917. a. novembris ka Eestis Nõukogude võim. Ent rahvavõimu iga ei olnud siin kuigi pikk. Pärast Saksa okupatsiooni puhkenud kodusõjas õnnestus eesti kodanlusel Ameerika ja Inglise imperialistide abil haarata võim enda kätte ning muuta Eesti Nõukogude-vastase interventsiooni platsdarmiks. Eesti töörahvas kaitses relvaga käes kodusõja rinnetel Nõukogude võimu, kuid tal ei õnnestunud purustada siinset kodanlust, kes Eestis kehtestas oma verise diktatuuri. Ent eesti töörahvas ei vandunud alla. Järjest kindlamini koondus ta oma juhi EKP ümber ning jätkas võitlust selleks, et kehtestada Eestis Nõukogude võim. Niisuguses olukorras otsustas EKP Keskkomitee luua legaalse revolutsioonilise noorsoo-organisatsiooni.² 5. detsembril 1920 avati Tallinnas Suur-Karja t. 18 asuvas «Tööliste Majas» töölisnoorte konverents, kes otsustas organiseerida ülemaalse noorproletaarlaste ühingu. Konverentsil vastuvõetud resolutsioonis märgiti, et «Üle-Eestimaaline Noorproletaarlaste Ühing tunnustab Kommunistliku Internatsionaali programmi ja võitleb käsikäes Kommunistliku Internatsionaaliga ning sellepärast otsustab ühineda Kommunistliku Noorsoo Internatsionaaliga».³ Üle-Eestimaalse Noorproletaarlaste Ühingu juhatause esimeheks valiti Arnold Sommerling, esimehe abiks H. Allik, sekretäriks R. Mirring ning liikmeteks noored revolutsionäärid V. Tuberik (hiljem esineb ta R. Nadsoni nime all), P. Lempo, E. Saarens ja A. Nilsen (ka Niilsen).

Üle-Eestimaalse Noorproletaarlaste Ühingu loomisele ja noorsooliikumise kommunistlikuks muutmisele aitas kaasa ka H. Pöögelmanni toimetatud brošüür «Noored, üles! Kommunistline Noorsoo-Internatsionaal»,⁴ mis ilmus Leningradis 1. mail 1920. Selles kirjutatakse: «Kõigi teiste suurte ja raskete, kõrgete ja ülevate ülesannete hulgas, mis revolutsioonil täita, seisab esimeses reas noorsoo leekiva vaimustuse ja tungiva tegevuspüüde juhtimine selle suure liikumise roobastesse, mis «ilma uueks loob» — proletaarlise, kommunistlike Internatsionaali lipu alla. Selleks... noored, üles!»⁵ Edasi jutustatakse sellest, kuidas rajati Kommunistlik Noorsoo Internatsionaal (KNI). Märgitakse, et internatsionaali loomise mõte tekkis juba 1915. aasta kevadel Bernis toimunud rahvusvahelisel noorsoo konverentsil. Teoks sai see mõte aga 20.—26. novembrini 1919 Berliinis pöranda all toimunud Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali I kongressil, millest võtsid osa Nõukogude Venemaa, Austria, Poola, Saksamaa, Itaalia, Hispaania, Rootsi, Norra, Taani, Tšehhoslovakkia, Ungari, Rumeenia ja Šveitsi kommunistliku noorsooliidu esindajad. KNI I kongress võttis vastu «Manifesti», milles muu hulgas öeldakse: «Meie põlve ajalooline ülesanne on proletaarset revolutsiooni läbi viia ja kommunistliku ühiskonna ülesehitamise tööd alustada... Kongress kutsub kõiki töörahva noorsoo-organisatsioone võitlusühendusse astuma KNI-ga... Kõigi maade noored töölised! Astuge meie ridadesse!»⁶

² Esimeseks ülemaalseks revolutsiooniliseks noorsoo-organisatsiooniks Eestis oli 1918. a. veebruaris loodud Põhja-Balti Kommunistlik Noorsoo Liit (PBKNL), mis suutis tegutseda vaid lühikest aega.

³ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 717, 1. 14.

⁴ Vt. EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 808, 1. 20.

⁵ Noored, üles! Kommunistline Noorsoo-Internatsionaal. Toimetanud H. Pöögelmänn, Leningrad, 1. mai 1920, lk. 14.

⁶ Sealsamas, lk. 26.

Nii oli Üle-Eestimaalise Noorproletaarlaste Ühingu näol Eestis loodud Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali sektsioon. Ning sellest ajast peale algaski Eesti revolutsioonilise noorsoo internatsionaalsete sõprussidemete tihenemine ja tugevnemine. Eelkõige sõlmiti ja süvendati neid sidemeid Nõukogude Venemaa noortega.

1921. aasta algul oli Üle-Eestimaalisel Noorproletaarlaste Ühingul juba 12 kohalikku organisatsiooni, kuhu kuulus üle 1200 aktiivse noore.

Nii näiteks olid ühingu Tartu osakonna organisaatoreiks ja aktiivseiks tegelasteks Rudolf Pälson ja V. Sassi; Viljandis Joh. Reesen ja J. Teng (Voolin); Pärnus paistsid silma E. Tarkpea, A. Murro, V. Kangur, Seiman ja J. Rea; Tallinnas H. Niineberg, J. Kuuskmann, M. Tulp, A. Lipstal; Johanson'i paberivabrikus Voldemar Vainlo⁷; Tallinna Õpetajate Seminaris kuulus ühingusse 14 noort eesotsas P. Lempo ja A. Nilseniga; Õhtukeskkoolis V. Klementi, O. Sepre ja A. Vahtmann (Vaarandi); Tütarlaste Kommerts-koolis Olga Künnapuu, Erna Saarens jne. Ühingu juures tegutsesid näite-, laulu-, muusika-, spordi- ja poliitring. Ühing töötas kommunistliku partei juhtimisel ja käsikäes teiste tööliklassi revolutsiooniliste organisatsioonidega, nagu seda olid ametiühingud, tööliste karskusselts «Valvaja» jt., ning võitis üha enam revolutsioonilise noorsoo poolehoidu.

Noorproletaarlaste Ühingu liikmeskonna kiire kasv ja tegevus viis kodanluse ärevusse. Et anda hoop ühingu aina suurenevale mõjule noorsoo hulgas, pandi kristliku haridusministri Baueri algatusel 15. aprillil 1921* toime ühingu rüüstamine, paljud tema liikmed areteeriti ning mõisteti «115» protsessis sunnitööle, Raudsepp mõrvati kaitsepolitseis. Ühingu liikmete tagakiusamine jätkus ka edaspidi. Nii näiteks süüdistas Tallinna Linna Õhtukeskkooli pedagoogika nõukogu oma erakorralisel koosolekul 30. märtsil 1922 Noorproletaarlaste Ühingu liiget J. Lauristini muu hulgas ka selles, et «temal (Lauristinil — M. E.) on

EKNÜ aktiviste:

1. O. Künnapuu (Lauristin), 2. O. Piir, 3. J. Lauristin,
4. H. Allik ja 5. Stamm.

⁷ Voldemar Vainlo nimele väljaantud Üle-Eestimaalise Noorproletaarlaste Ühingu liikmekaardi originaali säilitatakse EKPA, f. 24, nim. 2, s.-ü. 2797, l. 6.

* Teistel andmetel toimus see 14. aprillil.

internatsionaalse rahvatüübi huvid ja üldrahvuslikkuse tunne».⁸ Proletaarse internatsionalismi põhimõtete õigekspidamise ja Noorproletaarlaste Ühinguusse kuulumise pärast heideti J. Lauristin ja V. Klementi koolist välja. 13. juulil 1922 teatas haridusminister oma ringkirjaga nr. 21150 sellest maakonna- ning linnakoolivalitsustele ja riigikoolide juhatajatele, lisades, et «ministeerium otsustas neilt ära võtta õiguse Eesti Vabariigi piirides töötavate koolide õpilasteks astuda».⁹

Kuid noori see kõik ei heidutanud. Sai selgeks, et «demokraatlikus» Eestis ei ole legaalsel kommunistlikul noorsooühingul isegi mõne teise nimetuse all võimalik tegutseda. Seepärast tunnistas EKP II kongress vajalikuks illegaalse kommunistliku noorsooühingu loomise. 1. detsembril 1921 ilmunud põrandaaluse ühingu häälekandja «Noorproletaarlane» teataski, et Eestimaa Kommunistlik Noorsooühing (EKNÜ) alustas tööd. Ajutise Keskbüroo sekretäriks oli Jaan Kreuks ja liikmeteks J. Lauristin, R. Pälson, O. Piir jt. Ajutine Keskbüroo töötas peaaegu terve aasta. Vaatamata rasketele põrandaaluse töö tingimustele organiseeriti selle aja jooksul 46 illegaalset kollektiivi, neist Tallinnas 24, Pärnus ja Pärnumaal 9, Viljandimaal 4, Harjumaal 2, Järvamaal 3, Läänemaal 2 ja Tartumaal 2.¹⁰ Kommunistliku partei juhtimisel ühendati oskuslikult kollektiivide illegaalne ja legaalne töö. Tallinna noored kasutasid koosolekute korraldamiseks tihti «Töölise Keldrit». Suurt tähelepanu pöörati noorte kasvatamisele rahvaste sõpruse ja proletaarse internatsionalismi vaimus. Noori õpetati mõistma, et nad pole üksi, vaid leiavad oma revolutsioonilises võitluses suurt moraalset tuge kõigi maade revolutsioonilistelt võitlejatelt, eelkõige Nõukogude Venemaa seltsimeestelt. Proletaarse internatsionalismi vaimust oli kantud ka Kommunistliku Noorsooühingu aktivisti Alma Vaarmanni kõne, mille ta pidas 9. juunil 1922 «Töölise Keldris» toimunud noorte koosolekul.¹¹

Ühtlasi asus EKNÜ oma internatsionaalseid sidemeid laiendama ja tugevdama. 1921. aasta juulis toimus Moskvas Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali II kongress. Eesti kommunistlike noorte esindajana võttis kongressist osa Robert Nadson,¹² kes oli silma paistnud Üle-Eestimaalise Noorproletaarlaste Ühingu juhatause liikmena ning vahetult osa võtnud EKNÜ organiseerimisest. KNI II kongressi ajal toimus Eesti, Läti ja Leedu kommunistliku noorsooühingu esindajate nõupidamine, millest ka R. Nadson osa võttis. Siin arutati Baltimaade kommunistlike noorsooühingute revolutsioonilise koostöö küsimusi ning algatati mõtte moodustada vastav keskne organ — Balti Büroo. Sama aasta suvel loodigi KNI Täitevkomitee juures Balti Büroo; EKNÜ esindajaks oli büroos J. Reesen, kes töötas seal kuni 1922. aasta sügiseni, mil ta EKP kutsel asus taas vastutavale parteitööle Eestis.¹³ EKP ja EKNÜ Keskkomitee otsusega 27. novembrist 1922 suunati EKNÜ esindajaks Balti Büroosse R. Nadson, kes töötas seal kuni büroo likvideerimiseni 1923. aasta oktoobris.¹⁴ Balti Büroo koosolekuil arutati Baltimaade kommunistlike noorsooühingute tähtsamaid tööküsimusi. 21. veebruaril 1923 kuulati ära Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu tegevusaruanne, milles erilist tähelepanu pöörati kodanluse poolt usu-

⁸ ENSV ORRKA, f. 1108, nim. 4, s.-ü. 44, l. 101.

⁹ Sealsamas, l. 103.

¹⁰ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 717, l. 15 ja f. 24, nim. 1, s.-ü. 773, l. 29.

¹¹ ENSV ORRKA, f. 927, nim. 1923, s.-ü. 212 II, l. 5.

¹² EKPA, f. 24, nim. 2, s.-ü. 1375, l. 1.

¹³ EKPA, f. 25, nim. 2, s.-ü. 1348, l. 40.

¹⁴ R. Nadsonile 28. novembril 1922 väljaantud ning J. Kreuksi ja R. Schülleri allkirju kandvat mandaati tema suunamise kohta Balti Büroosse säilitatakse EKPA, f. 24, nim. 2, s.-ü. 579b, l. 21.

õpetuse pealesurumise küsimusele koolides ning rõhutati, et on tarvis aktiveerida selgitustööd kodanluse katsete vastu allutada noorsugu usu pimestavale mõjule. 1923. aasta 7. märtsi koosoleku protokollist nähtub, et EKNÜ esindaja tutvustas bürood kodanluse poolt usuõpetuse koolidesse viimise küsimuses korraldatud rahvahääletuse tulemustega. Avaldati kahetsust, et rahvahääletus küsimuse tookord jaatavalt otsustas, kuigi väikese häälteenamusega. Samal koosolekul märgiti, et EKNÜ on energiliselt teinud militarismivastast selgitustööd ja on hästi ära kasutanud hiljuti töölisorganisatsioonide poolt väljaantud ajakirja «Meie Lapsed» esimese numbriga.¹⁵

1922. aasta jaanuaris toimus Riias Eesti, Läti ja Leedu kommunistliku noorsooühingu illegaalne konverents. EKNÜ esindajana võttis sellest osa J. Reesen (Stepanovi nime all). Konverentsi otsused nägid ette Baltimaade kommunistlike noorsooühingute revolutsioonilise koostöö edasist tugevdamist. Töötati välja töölisnoorsoo majandusliku võitluse programm ning otsustati aktiveerida tööd noorte kaasatõmbamiseks ametiühingutesse. Konverents võttis vastu üleskutse Eesti, Läti ja Leedu töölis- ja maanoortele, milles informeeriti konverentsi töö tulemustest ning kutsuti üles noorsoo revolutsioonilises võitluses ära kasutama kõiki legaalseid võimalusi, ühendades legaalseid tegevusi illegaalse tööga.¹⁶

1922. a. mai alguses tabas Eesti töölisliikumist raske kaotus: reetur Linkhorsti abil areteeris kodanlus EKP juhi V. Kingissepa ja tappis ta. Rahvusvaheline proletariaat avaldas sel puhul Eesti tööliklassile sügavat kaastunnet. 5. mail 1922 korraldasid Leningradi töötajad protestidemonstratsiooni ja -mitingu. Ed. Päll ja K. Tohver (Puk) meenutavad neid kui võimsaid solidaarsuseavaldusi Eesti tööliklassile ja protesti Eesti kodanluse metsikuste vastu. Miitingust osavõtjaile jättis sügava mulje V. Kingissepa poja sõnavõtt, milles tootati jätkata isa poolelijäänud võitlust Eesti töörahva vabastamiseks kapitalismi ahelaist.

Ent kodanlus ei suutnud hävitada Eesti tööliklassi revolutsioonilist liikumist. EKP juhtimisel koonduvad veelgi tihedamini Töörahva Ühise Väerinna read. Aktiivsemaks muutub ka revolutsioonilise noorsoo võitlus. 1922. aasta septembris toimus Harjumaal Peningi vallas (praegu Kose rajoon, Pikavere külanõukogu) sügaval põrandal all EKNÜ I kongress. Kongressist võttis osa 16 delegaati, nende hulgas J. Anvelt (EKP Keskkomitee esindajana), J. Kreuks, A. Vaarmann, O. Sepre, V. Kangur, E. Tarkpea, J. Lauristin ja A. Murro. See oli tähtis sündmus Eesti noorsoo revolutsioonilise võitluse teel. Kongressil tehti kokkuvõtte senisest tegevusest ning töötati välja ulatuslik plaan töölis-, maa- ja õppiva noorsoo kaasatõmbamiseks revolutsioonilisse võitlusse. Kongress demonstreeris Eesti noorsoo piiritud ustavust kommunistlikule parteile ning rahvusvahelisele revolutsioonilisele võitlusele. Sellest kõnelevad ka kongressi tervistelegrammid V. I. Leninile ja Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali Täitevkomiteele. V. I. Leninile saadetud telegrammis kirjutasiid kongressist osavõtjad: «Eesti kommunistlik noorsugu jälgib erutatult Teie haiguse käiku ja soovib rahvusvahelise proletariaadi kallile juhile peatset paranemist. Elagu maailmarevolutsiooni juht seltsimees Lenin!»¹⁷ Telegrammides töötati, et käsikäes kogu maailma noorte proletaarlastega jätkab Eesti töötav noorsugu pingelist võitlust tööliklassi vabastamiseks eest kuni võiduka lõpuni.¹⁸

Kuid illegaalsest organisatsioonist üksi oli vähe laiahaardelisema

¹⁵ ENSV ORRKA, f. 927, nim. 1923, s.-ü. 214 II, l. 17.

¹⁶ EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 773, l. 5.

¹⁷ EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 192, l. 2.

¹⁸ Sealsamas.

revolutsioonilise töö tegemiseks noorte hulgas; oli vaja ka legaalseid organisatsioone (seda oli rõhutatud ka Riia konverentsil). Ja need loodi. Niisugusteks organisatsioonideks kujunesid ametiühingute juurde moodustatud noortekomisjonid ja tööliste spordiseltsid «Herkules», «Spartakus» jt.

Noortekomisjone hakati ametiühingute juurde looma juba 1922. aasta märtsis. Tallinnas organiseeriti nad kõigi ametiühingute juurde, s. o. kokku 13, mujal töötas üle 10 noortekomisjoni. 15. märtsist kuni 15. septembrini 1922 korraldati kokku 157 noortekomisjoni koosolekut, 10 noorte üldkoosolekut, 4 ülelinnalist koosolekut ja 4 noortekomisjonide üldkoosolekut.¹⁹ Noortekomisjonide häälekandjana hakkas ilmuma ajakiri «Noor Tööline», mille ametlikuks väljaandjaks oli registreeritud J. Lauristin. See sai kogu töölisnoorsoo loetavamaks ajakirjaks, tõrjudes kõrvale kodanliku noorsooajakirja «Uudismaa». Olgu märgitud, et näiteks Pärnu koolinoorsugu tunnistas «Noore Töölise» oma häälekandjaks²⁰ ning sattus selle tõttu kodanluse tagakiusamise alla. Pärnu Uhisreaalgümnaasiumis puhkes isegi õpilaste protestistreik, mida juhtisid pörandaaluse kommunistliku noorsooühingu liikmed A. Murro ja V. Kangur.²¹

Eesti kommunistlikud noored rikastasid rahvusvahelise revolutsioonilise noorsoo võitluskogemusi pörandaaluse ja legaalse töö ühendamise uute vormidega, eriti aga ametiühingute juurde moodustatud noortekomisjonide töökogemustega.

1922. aasta novembris toimus KNI III kongress. Eestimaa Kommunistlikku Noorsooühingut esindas kongressil Jaan Kreuks. Siit ammutati suuri revolutsioonilise võitluse kogemusi ning sõlmiti sõprussidemeid rahvusvahelise revolutsioonilise noorsoo esindajatega.

EKNÜ pidas vajalikuks pidevalt informeerida oma tööst ja võitluse raskustest Nõukogude noori, sealhulgas ka eesti noori, kes elasid ja töötasid Nõukogude Liidus. See aitas kaasa internatsionaalsete sidemete tugevdamisele. Neist sidemest leidis EKNÜ endale suurt moraalset tuge ja jõudu raske võitluses Eesti kodanluse vastu. Nii näiteks on teada, et 15.—17. veebruarini 1923 toimus Leningradis Smolnõis Petrogradi kubermangu eesti noorte kollektiivide organisaatorite laiendatud nõupidamine. Eesti töölisnoorsoo olukorrast nõupidamisel aru andes ütles J. Kreuks muu hulgas, et «kui Eesti kodanlus lootis V. Kingissepa tapmisega hävitada töölisliikumise ja noorsooliikumise, siis ta eksis. Vaevalt paari kuu möödudes hakkas revolutsiooniline noorsugu jälle tegevust avaldama. Ilmub «Noor Tööline». Usu vastu võitlemiseks tarvitatakse ühe abinõuna nn. ilmalikku leeri, kus noorsugu piiblisalmide asemel kuulab hulga loenguid usu tekkimisest ja arenemisest ning kus esinetakse loengutega ka teiste elus vajalike teaduste alalt.»²² Aruandja märkis, et «EKNÜ liikmete ja kaasatundjate organiseeritud noorte arv Eestis kasvab kiiremini kui seda on märgata kodanlikes liitudes».²³ Aruande kohta võeti vastu järgmine resolutsioon: «Venemaa KNU eesti sektsiooni noorte kollektiivide organisaatorite laiendatud nõupidamine, ära kuulates J. Kreuksi aruande EKNÜ tegevuse kohta, otsustas kõigi olemasolevate abinõudega toetada Eesti töölisnoorsoo liikumist. Nõupidamine tervitab

¹⁹ EKPA, f. 27, nim. 2, s.-ü. 2, 1. 35.

²⁰ «Säde» [Leningrad], 21. nov. 1926.

²¹ Kõnesoleva streigi kohta on pikem ülevaade ENSV ORRKA, f. 1108, nim. 1, s.-ü. 182. Samas leiduvad ka Haridusministeeriumi ringkirjad streigi juhtide ja aktiivsemate osavõtjate A. Murro, E. Tarkpea, V. Kangru jt. koolist väljaheimise ning õpetaja J. Rea kohalt tagandamise kohta.

²² ENSV ORRKA, f. 927, nim. 1923, s.-ü. 214, 1. 3.

²³ Sealsamas.

Üle-Eestimaalise Noorproletaarlaste Ühingu poliitringi juhatus
1921. a. «Tööliste Majas». Istuvad esimeses reas vasakult pare-
male: Sergei Andrejev, Metus (Abralthal), Sommerling, Mir-
ring (Meering), Erna Saarens, teises reas: Paul Raudsepp,
V. Klementi, P. Lemp, Rosalie Veltson; kolmandas reas: Nil-
son, ?, A. Wahmann (Vaarandi), ?.

Leningradis 1926. a. toimunud EKNÜ konverentsist osavõtjad.

EKN Ühingu ja Eestimaa Kommunistlikku Parteid kui võitleva Eesti töölisklassi eelväge ja jälgib pinevalt Eesti noorte kangelaslikku võitlust kurnajate ja nende sabarakkude — sotside ja metsotside vastu».²⁴

Sama ettekandega esines J. Kreuks ka Eesti Tööraha Ülikooli noortele. Nagu meenutab sellest koosolekust osa võtnud Ed. Päll, kujunes see sõnavõttuderohkeks ning Eesti revolutsioonilisele noorsoole sügava poolehoiu avalduseks.

Veel ei olnud kinni kasvanud haavad, mida Eesti töölisliikumisele oli lõõnud Viktor Kingissepa tapmine 1922. a. mais, kui teda tabas uus raske löök. 28. märtsil 1923 tappis kaitsepolitsei agent EKP Keskkomitee liikme, EKNÜ rajaja, KI IV kongressi ja KNI III kongressi delegaadi, tulihingelise revolutsioonilise võitleja Jaan Kreuksi. Koos Eesti töörahvaga võtsid selle teate sügava kurbusega vastu nõukogude inimesed. «Iga hoop töörahva liikumisele on hoop töörahva lihasse, see valutab ja põletab, aga samal ajal õhutab ja kihutab ta ja kannab töörahva ridadesse kindlat teadmist, et töörahvas oma võitluses õiget teed sammub ja edasi sammub,» kirjutas seoses sellega «Klassivõitlus».²⁵

J. Kreuksi mõrvamise puhul avaldasid Kommunistlik Internatsionaal ja Kommunistlik Noorsoo Internatsionaal üleskutse kõigi maade töölistele. Selles märgiti, et vaenlased tapavad meie üksikuid paremaid juhte, aga nad ei suuda tappa ei töölisklassi ega võimsat revolutsioonilist liikumist.²⁶ KNI üleskutse Eesti, Läti ja Leedu töölis-, maa- ja õppivale noorsoole kutsuti Baltimaade noori võitlema kodanluse valge terrori vastu, koonduma veelgi tihedamalt töölisklassi ühise väerinna ümber ning kümnekordistama oma revolutsioonilise võitluse hoogu kodanliku valedemokraatia vastu.²⁷ Varsti pärast J. Kreuksi mõrvamist toimus EKNÜ konverents, kus arutati kodanluse terrori tõttu tekkinud olukorda ning kommunistliku noorsooühingu edasisi võitlusülesandeid.

EKNÜ tegevus aktiveerus ja kasvas, leides suurt tuge nõukogude noortelt. Eriti olulist osa etendasid sõprussidemed teiste maade kommunistlike noortega pärast 1924. aasta 1. detsembri relvastatud ülestõusu mahasurumist; nad aitasid ületada raskusi ajutiselt segipaisatud EKNÜ ridade koondamisel ning andsid jõudu kaljukindlalt seista kommunistliku partei kõrval tema lähima abilise ja võitlusreservina ka kõige raske- mais põrandaaluse töö tingimustes. Nõukogude inimeste sügavast poolehoiust Eesti töölisklassile jutustab oma mälestustes hiljem EKNÜ organisaatorina töötanud Osvald Kivisson, kes 1925. a. võttis külalisena osa oktoobripidustustest Leningradis. «Kõigil leningradlastel olid teada sündmused, mis olid toimunud Eestis 1924. a. 1. detsembril. Isegi trammivagunis küsiti minult 1. detsembri ülestõusust ja avaldati pahameelt kodanluse terrori üle,» märgib O. Kivisson.²⁸ Kuigi 1. detsembri ülestõus viis hauda EKNÜ parimaid liikmeid ja paljud areteeriti, ei suutnud see hävitada kommunistlikku liikumist noorsoo hulgas. Ületades suuri raskusi alustas EKNÜ oma ridade täiendamist. Selleks kasutati nii ametiühinguid kui ka spordiorganisatsioone.²⁹ Kuidas see praktiliselt toimus, selgub EKNÜ Välisbüroole saadetud Tallinna komitee kirjast, mis pärineb arvatavasti 1924. a. lõpust: «1924. aastal, kui valitsus sotsiaaldemokraatide abil keelas ära kõik legaalsed tööliste organisatsioonid, jätkasid ettevõtete volinikud (need töötasid EKP suunamisel —

²⁴ Sealsamas.

²⁵ «Klassivõitlus», 1923, nr. 43, lk. 3.

²⁶ Sealsamas.

²⁷ «Правда Молодежи» (Läti KNU häälekandja), 1923, nr. 8.

²⁸ Mälestuste kaust EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi raamatukogus, l. 100.

²⁹ Vt. ka EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 772, l. 1.

M. E.), eriti metallitööstuses, poollegaalset tegevust.³⁰ Tallinnas korraldati isegi pärast seda ülelinnaline volinikkude koosolek. Nimelt astuti ühte mittepoliitilisse kultuuriühingusse ning korraldati tavaline piduõhtu, kuhu kutsuti noori töölisi ja kõik volinikud. Öhtu eeskavas oli aruanne ühingu kultuurilistest ülesannetest. Tegelikult aga tegi aruannet meie mees, meie teesidega. Ta alul teeskles kultuuriga, siis aga asus otsekohe volinikkude ülesannete juurde, nimetades neid meie poolt kokkulepitud nimedega, mis olime neile pannud pärast jaanuari rüüstamist. Politsei esindaja oli kohal, aga ei taibanud midagi, sest politsei teada polnud ühingul kommunistidega midagi ühist ja tal polnud aimugi, et pidasime tegelikult poollegaalset koosolekut.»³¹

Eesti kodanlik kõvendas terrorit ning EKNÜ oli sunnitud veelgi sügavamale pöranda alla minema. Legaalse töö võimalused olid väga piiratud. Neil rasketel hetkedel ulatas Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing vennaliku käe Eesti revolutsioonilisele noorsoole.

1926. a. sügisel toimus Leningradis EKNÜ konverents, millest võtsid osa J. Reesen, R. Meering, A. Mangmann, Kivikink, J. Peet, R. Nadson, H. Ross, E. Kull, O. Tuul, J. Jürna jt. Päevakorras oli Eesti majanduslik ja poliitiline olukord ning EKNÜ ülesanded. Konverents konstateeris, et on märgata revolutsioonilise liikumise tõusu ja nõudis pörandaaluste organisatsioonide tugevdamist ning erilise tähelepanu pööramist poliit-hariduslikule tööle noorsoo hulgas.³² Oli tarvis kasvatada uusi noori võitlejaid, tõsta nende marksistlik-leninlikku teadlikkust ja karastada neid revolutsioonilise võitluse tules. Konverentsi otsused arutati läbi pörandaalusel nõupidamisel, mille organiseeris H. Ross. 1926. a. lõpul hakkas ilmuma «Noorproletaarlane».

Vastavalt KNI juhendeile organiseeris ÜLKNÜ šeflustööd kapitalistlikes riikides olemasolevate kommunistlike noorsooühingute abistamiseks. EKNÜ šefiks sai ÜLKNÜ Pihkva organisatsioon. 28.—30. juunini 1926 toimus ÜLKNÜ Pihkva Kubermangukomitee XII koosseisu III pleenum, kus arutati šeflustöö küsimusi. Ettekandega Eesti Kommunistliku Noorsooühingu tööst esines EKNÜ Keskkomitee esindaja R. Nadson, kes tutvustas pleenumist osavõtjaid EKNÜ ajalooga ning pörandaaluse revolutsioonilise võitlusega. Ettekandele järgnenud sõnavõttudes rõhutasid pleenumi liikmed Turtšin, Iljinski jt. EKNÜ-ga internatsionaalsete sõp-russidemetega tugevdamise vajadust.

Pleenum võttis vastu resolutsiooni, kus muu hulgas märgiti vajadust kehtestada plaanikindel side EKNÜ ja ÜLKNÜ Pihkva Kubermangu organisatsiooni vahel, organiseerida vastastikune kirjavahetus, kuulata kubermangu organisatsiooni pleenumeil ja konverentsidel EKNÜ esindajate ettekandeid, kasutada sidemeid EKNÜ-ga kommunistlike noorte ja noorte kasvatamiseks internatsionalismi ja rahvaste sõpruse vaimus, pidevalt avaldada teateid EKNÜ töö kohta ajalehtedes «Leninskaja Gvardija» ja «Junõi Pahhar».* Tänuväärse töö internatsionaalsete sidemetega tugevdamisel tegi ära ÜLKNÜ Keskkomitee ja Leningradi oblastikomitee hää-

³⁰ Töölisorganisatsioonid suleti politsei poolt juba 1924. aasta jaanuaris. Kirjas on ilmselt juttu enne 1. detsembrist asetleidnud sündmustest. Kuid pole kahtlust, et kord omandatud võitluskogemusi ja võitlusvõtteid kasutati ka hiljem.

Metallitöölise ametiühingu noortekomisjoni kuulusid E. Sõerd, E. Reva, J. Betlemm. Üldse paistsid sel perioodil oma aktiivsusega silma kommunistlikud noored F. Kaur, R. Tikkar, P. Baumann, Martin Nurk (Tallinna Opetajate Seminarist), R. Abe, A. Kõvamees, A. Lepp, H. Minter, E. Suuster ja A. Miilits (Tallinna Inglise Kolledžist) jne. M. Nurk vangistati lendlehtede levitamise pärast ja ta suri vanglas 1930. aastal.

³¹ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 717, l. 14.

³² EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 717.

* Pleenumi protokoll ja resolutsiooni täielik tekst säilitatakse NLKP Pihkva Oblastikomitee Parteiarhiivis (f. K-I, nim. 2, s.-ü. 23, l. 177—191).

Своему Шефу - Псковской организации

В. Л. К. С. М.

ОТ

Коммунистического Союза Молодежи Эстонии

Ц. К. К. С. М. Э.

1927

РАЕСТРЕЛЯННЫЕ

ТОВ. ПИДОР, вбит
убит в АЕКАВРКОНУ ВОССТА-
НИИ в 1924 г.им. Тимэ

ЧЛЕНЫ

ТОВ. ПРАЗОН,
РАЕСТРЕЛЕН ПОСЛЕ АЕКАВР-
КОНГО ВОССТАНИЯ в 1924 г.

ТОВ. КРЕУКО.

ЦК. КСМЭ.

lekandja ajaleht «Säde», kutsudes süvendama revolutsioonilist sõprust ning paljastades halastamatult Eesti kodanluse vägivalda töölisklassi kallal.³³

EKNÜ organiseeris kirjavahetuse oma šefiga. Nii näiteks märkis Tallinna keskkoolide kommunistlike noorte kollektiiv³⁴ oma kirjas 25. novembrist 1926: «Seltsimehed! Klassivõitlus ei tunne riikidevahelisi piire. Igal pool, kus rõhutada ja rõhujad, on ta olemas. Ja praegu on $\frac{5}{6}$ kogu maakera pinnast niisuguse otsese klassivõitluse tallermaaks. Teie, Nõukogude Liidu seltsimehed, olete võitnud otsese lahingu kapitalistliku korra vastu ja kindlustate oma võitu kõige kindlamal käel tegeliku tööga. Kõige suurema huviga jälgime teie ülesehitavat tööd, sest see on ülemaailmse revolutsiooni kõige tähtsamaks aluseks. Mida enam Nõukogude Liit edeneb, seda lähemal on kõduneva kapitalismi hoone sisselangemine, seda selgemaks saab rõhutatud massidele siht, mille poole nad peavad püüdma.» Tallinna keskkoolide kommunistlike noorte kollektiiv saatis oma šefile — Pihkva kubermangu komsomolile — seltsimeheliku tervituse ja tänas moraalse toetuse eest. Edasi jutustatakse kirjas Eesti töölisklassi raskest majanduslikust ja õigusetust olukorrast ning märgitakse: «Meie seisukorda ei soovitagi parandada, sest ega viletsuse järkjärguline suurendamine pole parandamine. Suured hulgad on tööta. Nende olukorra kergendamiseks ei liiguta valitsus sõrmegi, vaid nimetab kõiki töötuid laiskadeks.» Edasi kirjutatakse, et töölisklass püüab oma noorsoole anda kõrgemat haridust, olgugi kodanlikku. Ei unustata ka organiseerimistööd. Igal pool, kus kollektiivi liige näeb, et on võimalik midagi teha proletariaadi võidu heaks, peab ta seda tegema vastavalt kommunistliku partei soovile. Maal viibides peab ta maanoori kaasa tõmbama proletariaadi võitlusridadesse ning organiseerima nende kollektiive. Ka töölisklassi äraandjate, sotsiaaldemokraatide tegevust peeti silmas ja püüti nende poolt korraldatud kõnekoosolekuid võimaluse korral ära kasutada sotsidevastaseks selgitustööks.³⁵

Selles kirjas peegelduvad selgesti klassiteadlike koolinoorte mõtted ja lootused ning sügav proletaarne internatsionalism.

1927. a. juunis vastasid Pihkva kommunistlikud noored. «Piiritagused seltsimehed! Saime Teie kirja kätte. Arutanud teie kirja, tahaksime jagada teiega kogemusi. MOPR-i³⁶ päeval saatsime igasse ümbruskaudsesse külasse 2 kommunistlikku noort, kes korraldasid loenguid MOPR-i tähtsusest ja olukorrast piiritagustes riikides. Paljudele loengutele järgnes arutelu ja võeti vastu resolutsioone, kus Pihkva noored üksmeelselt avaldavad solidaarsust Eesti noortele nende revolutsioonilises võitluses. Paljud astusid MOPR-i liikmeks.» Lõpuks jutustatakse kirjas noorte tööst ja tegevusest Nõukogudemaal.³⁷

Nii jõudis ka seda teed tõde Nõukogude noorte elust ja tööst Eesti noorteni, julgustades neid ja andes uut jõudu raskes põrandaaluses võitluses. EKNÜ Keskkomitee informeeris pidevalt oma šeffi — Pihkva komsomoliorganisatsiooni — oma tööst ja olukorrast kodanlikus Eestis. EKNÜ

³³ «Säde» ilmus kuni 1930. aastani Leningradis ja ühendati siis samas ilmuva ajalehega «Edasi».

³⁴ Kes nimelt kirja koostamisest ning saatmisest osa võtsid, pole teada. Kuid õpilastest kommunistlikest noortest olid tol ajal aktiivsemad A. Antje (Karisto), Kuulmann ja V. Roots; viimane oli ka EKNÜ Tallinna linnakomitee liige.

³⁵ EKPA, f. 24, nim. 1, s. ü. 807, l. 37—39. Samas säilitatakse ka teisi kommunistlike noorte poolt kodanlikust Eestist Pihkva noortele saadetud kirju.

³⁶ Rahvusvaheline revolutsiooniliste võitlejate abistamise organisatsioon.

³⁷ EKPA, f. 24, nim. 1, s. ü. 807, l. 31.

Keskkomitee kirjas 7. aprillist 1927³⁸ jutustatakse poliitvangide olukorrast vanglais, räägitakse töölisnoorsoo rasketest töötingimustest ja kinnitatakse, et vaatamata tohutuile rasketele elavneb EKNÜ töö noorsoo hulgas. 1927. aastal kinkis EKNÜ Keskkomitee Pihkva komsomolile mälestusalbumi, mis kajastab eesti noorsoo revolutsioonilist võitlust.³⁹

Millise hoole ja armastusega jälgisid Nõukogude noored Eesti noorsoo revolutsioonilist liikumist, nähtub 1927. a. toimunud Pihkva kommunistlike noorte XIII kongressi tervitusest põrandaalusele EKNÜ-le. Tervituses kirjutatakse: «Pihkva kubermangu ÜLKNÜ XIII kongress saadab 22000 kommunistliku noore nimel palavamaid tervitusi piiritagusele Eestimaa Kommunistlikule Noorsooühingule ja kogu revolutsioonilisele noorsoole, kes kogub jõudusid uuteks võitlusteks. Pihkva organisatsioon jälgib hoolega teie rasket võitlust, teades, et teie edu on meie edu ja teie kaotused on kaotusteks meile. Pihkva Kommunistlik Noorsooühing on alati valmis kõige raskemal momendil organiseerima teile toetust ja abi. Kongress seab oma ülesandeks tugevdada sidemeid meie organisatsioonide vahel. Olgu nende sidemete tihenemine teile toeks võitluses ja töös. Tugevdage põrandaalust! Organiseerige masse! Valmistage ette viimaseks otsustavaks löögiks kodanluse pihta. Meie oleme alati teiega!»⁴⁰ Sõnadele järgnesid teod. 1928. a. augustis toimus Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali V kongress. ÜLKNÜ Keskkomitee otsustas sel puhul korraldada kommunistlike noorte rahvusvahelise töö ülevaatuse. KNI V kongress märkis seda suurt tööd, mida ÜLKNÜ teeb moraalse ja ainelise toetuse andmisel kommunistlikele noorsooühingutele kapitalistlikes maades ja asumaades, tuues seejuures eeskujuks ÜLKNÜ Pihkva organisatsiooni.⁴¹ KNI V kongressi päevil sõlmiti EKNÜ ja Pihkva noorte vahel uusi sõprussidemeid. Nimelt külastas KNI V kongressi saadik põrandaalusest Eestist H. Ross mitmeid rajoone ja keskusi Pihkva oblastis. Kohalikud noored ja külaline vahetasid mõtteid nii seal- kui ka siinpool piiri tehtava töö üle ja H. Ross andis edasi palavamad tervitused KNI V kongressi ning Eesti töötavate noorte poolt. Organiseeriti korjandus Eestimaa kommunistliku noorsooliikumise toetamiseks.⁴²

1928. aastal tähistati Pihkvas rahvusvahelist noorsoopäeva suure pidulikkusega; sellest võtsid osa ka Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu esindajad (S. Raekson jt.).⁴³ EKNÜ delegatsioonid külastasid oma šeffi ka hiljem. 22. augustil 1929 kirjutas ajaleht «Säde» järgmist: «Nimetamata ei tohi siin jätta ka seda järele tegemisväärt algatust, mille üles võttis ÜLKNÜ Pihkva organisatsioon. Nimelt külastas maikuul Pihkvat EKNÜ delegatsioon, kelle osavõtmisel üle kümne internatsionaalse kasvatustöö konverentsi maarajoonides läbi viidi.» Pihkva ajalehtedes «Pskovski Nabat» ja «Leninskaja Gvardija» avaldati pidevalt artikleid EKNÜ tööst. Nii ilmus Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu silmapaistva võitleja Vilhelmine Klementi surma puhul, kelle Eesti kodanlus vanglamüüride vahel surnuks oli piinanud, «Pskovski Nabatis» kaastundeavaldus koos V. Klementi fotoga. Samas ajalehes avaldati ka EKNÜ

³⁸ Sealsamas, l. 49.

³⁹ Albumit säilitatakse Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riiklikus Keskarhiivis.

⁴⁰ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 687, l. 20 ja NLKP Pihkva Oblastikomitee Parteiarhiiv, f. K-1, nim. 2, s.-ü. 45, l. 65.

Sellel kongressil esines pikema ettekandega olukorrast Eestis J. Reesen. Kuivõrd suurt huvi tunti eesti noorsoo revolutsioonilise võitluse vastu, nähtub sellestki, et J. Reesenile esitati ligi 100 küsimust. J. Reeseni ettekanne avaldati lühendatud kujul ajalehes «Псковский Nabat», 16. jaan. 1927.

⁴¹ «Säde», 22. sept. 1928.

⁴² «Säde», 13. sept. 1928.

⁴³ Sealsamas.

Keskkomitee tervitus Pihkva kommunistlikule noorsooühingule XV rahvusvahelise noorsoopäeva puhul ning teateid Eesti kommunistlike noorte külaskäigust Pihkva noorte juurde.⁴⁴

EKNÜ jätkas informatsiooni andmist vennasorganisatsioonidele. On säilinud EKNÜ Keskkomitee poolt ÜLKNÜ Pihkva ja Velikije Luki organisatsioonidele saadetud pikem ülevaade EKNÜ tööst ja valgust terrorist kodanlikus Eestis.⁴⁵

H. Rossile kui Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali V kongressi delegaadile väljaantud mandaat.

Eriti suure hoo võttis šeflustöö KNI kümnenda aastapäeva tähistamise eel. Sellest võtsid osa niihästi Nõukogude Liidus elunevad eesti noored kui ka vene ja teistest rahvustest seltsimehed. 11. juulil 1929 avaldas «Säde» artikli «Rahvusvahelise ühistunde sidemed ei katke kunagi». Endised EKNÜ liikmed, kes valge terrori eest olid pagenud Nõukogude Liitu ja seal sooja vastuvõtu ning poliitilist peavarju leidnud, teatavad selles kirjutuses, et nad pole päevakski unustanud sealpool traataeda võitlevaid noori. Nad kutsuvad üles koguma raha Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali ajaloo väljaandmiseks ja EKNÜ-le kinimiseks. See üleskute võetakse kogu Nõukogudemaal vastu suure vaimustusega. «Säde» toob pidevalt teateid «meie kingitusest EKNÜ-le». Teatades ÜLKNÜ Pihkva ringkonna organisatsiooni panusest kõnesolevasse fondi, annab «Säde» edasi sel puhul lausunud sõnad: «See väike kingitus peab veel enam kindlustama sidet Pihkva noorte ja EKNÜ vahel. Pihkva noored mäletavad neid kaotusi, mis on tulnud kanda EKNÜ-l. Sajad Eesti noorproletaarlased kõdunevad kodanluse vanglates. Eesti kodanlus koos kogu maailma kapitalistidega valmistab ette uut verepulma Nõukogude Liidu vastu. Pihkva noorte organisatsioon on kindlas veendumuses, et ei ole kaugel see aeg, millal ühes eesti noortöölistega, Kommunistliku Internatsionaali juhtimise all, avame Eesti kodanluse

⁴⁴ «Псковский Набат», 20. aug. 1929.

⁴⁵ ЕКРА, f. 24, nim. 1, s.-ü. 523, l. 25—28.

vanglate ukсед ja purustame ahelad, millega on köidetud Eesti tööliklass ja kehvtalupoeg». ⁴⁶ «Kangelasliku võitluse ajalugu» (Kommunistlike noorsooliikumise ajaloо kokkuvõte) ilmus «Külvaja» väljaandel Leningradis 1929. aastal ja tema ühele esimestest lehekülgedest on trükitud: «See raamat on Nõukogude Liidus elavate Eesti noorkommunistide, tööliste ja talurahva noorte kingitus EKNÜ-le Kommunistlike Noorsoo Internatsionaali 10. aastapäevaks.» Raamatu müügist saadud sissetulek anti EKNÜ toetusfondi.

Ka 1929. aastal jätkasid Leningradi noored koosolekute korraldamist, kus kuulati ettekandeid EKNÜ tegevusest ja olukorrast kodanlikus Eestis. Märkigem siinkohal 16. jaanuaril 1929 Leningradi Riikliku Ülikooli töölisfakulteedi eesti sektoris ning 17. jaanuaril V. Kingissepa nimelises eesti tööliste haridusmajas toimunud koosolekut, kuhu kogunesid noored tööliselised Leningradi vabrikutest ning kooliõpilased. «Säde» andmeil esines neil koosolekul ettekandega J. Reesen. Vastuvõetud resolutsioonis kinnitati üksmeelselt: «Ülelinnaline Leningradi noorkommunistide-eestlaste koosolek, ära kuulates aruande Eestimaa revolutsioonilise töölisnoorsoo liikumisest, tervitab EKNÜ-d, kui Eesti töörahva noorsoo eelväge ja saadab oma kollektiivse kommunistliku tervituse Eesti kodanluse vanglates vaevlevatele noortele kommunaaridele. Õppige marksismi-leninismi, võideldge väsimata töörahva noorsoo vabastamise eest! Teadke, et meie oleme alati teiega! Meie teeme kõik, et teie võitlust toetada, et teile jõudumööda abiks olla.» ⁴⁷

Kommunistliku Noorsoo Internatsionaali kümnenda aastapäeva tähistamiseks sõlmisid Eestimaa Kommunistlik Noorsooühing ja ÜLKNÜ Pihkva organisatsioon revolutsioonilise võistluse lepingu. ⁴⁸ Sellele on alla kirjutanud ÜLKNÜ Pihkva Ringkonnakomitee sekretär Dantšenko, EKNÜ poolt Sakkart ja nähtavasti J. Meering (allkiri on raskesti loetav). Lepingus märgitakse, et kapitalistlikus maailmas teravnevad vastuolud ja tõusev revolutsiooniline nõuavad tööliklassi võitlusorganisatsioonide töö laiendamist ja suuremat võitlushoogu, sealhulgas ka kommunistlike noorsoo-organisatsioonide töö intensiivistamist, milleks suuresti kaasa aitab rahvusvaheline võistlus. Kommunistlikud parteid, kommunistlikud noorsooühingud, ametiühingud jt. revolutsioonilised organisatsioonid kõigis maades võistlevad omavahel selles, kes suudab kõige rohkem ära teha hulkade organiseerimisel ning tööliklassi organisatsioonide kindlustamisel ja tugevdamisel. EKNÜ ja ÜLKNÜ Pihkva organisatsiooni vastavas võistluslepingus fikseeriti järgmised tähtsamad ülesanded: 1) võistlus sõjaohu vastu; 2) kui sõda siiski puhkeks, siis imperialistliku ja NSV Liidu vastu suunatud sõja muutmine kodusõjaks; 3) NSV Liidu sotsialistliku ehitustöö kaitsmine. Pihkva organisatsiooni peaülesannetena nähti ette rahvamajanduse viie aasta plaani täitmine nelja aastaga ning täieliku kollektiviseerimise läbiviimine. Samuti kohustus ta aktiveerida tööd ÜLKNÜ ridade kasvu suurendamiseks, parandama poliithariduslikku tööd noorsoo hulgas ja laiendada kirjavahetust põrandaaluse EKNÜ liikmetega (saatma vähemalt 400 kirja). Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu peaülesannetena nähti ette: töölisnoorsoo enamuse võitmine enda poole, võistlus noortööliste ja maanoorsoo majanduslike nõudmistest eest, võistlus fašistlike ning teiste vaenulike noorsoo-organisatsioonide vastu ja tööliklassi võitlusorganisatsioonide loomine. Ette oli nähtud ka kõigi rüüstatud organisatsioonide elustamine

⁴⁶ «Säde», 8. aug. 1929.

⁴⁷ «Säde», 21. veebr. 1929.

⁴⁸ Lepingu täielik tekst leidub EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 824.

ja EKNÜ liikmete arvu kahekordistamine 1930. aastal toimuvaks rahvusvaheliseks noorsoopäevaks (septembrikuu esimene pühapäev — M. E.), põrandaaluste poliitõpperingide ühtse võrgu loomine, 1000 eksemplari KNI programmi ja 1500 eksemplari KNI ajaloo levitamine. Ühtlasi kohustuti varustama Pihkva noori kirjandusega, mis informeeriks EKNÜ tööst ja olukorrast kodanlikus Eestis, ning saatma Pihkvasse vähemalt 30 kirja.⁴⁹ Võistlus kestis 1931. aasta jaanuarini.

Lepingu sõlmimine tekitas kodanluse hulgas suurt hirmu, sest kommunistide mõju Eestis oli kasvamas. Selget keelt räägib sellest kaitsepolitsei häälkandjas «Politseileht» ilmunud kirjutus, milles üksikasjaliselt refereeritakse võistluslepingu sisu ja antakse iseloomustus kommunistliku noorsooühingu töö elavnemisele 1930. aastal.⁵⁰ Seoses selle võistluslepingu sõlmimisega avaldas EKNÜ Keskkomitee üleskutse, milles rõhutati: «Võistlus on alanud! Noorkommunistid linnas ja maal! tehke kõik, mis võimalik, et EKNÜ arvuliselt kahekordseks tõsta. Töötage... kümnekordse jõuga. Pidage meeles, et võidupäev läheneb, et tuleb pidupäev ka töölislinnaosade uulitsatele ja sulaste ning kehvikute urtsikutesse. Julgust ja jõudu! Kodanlik kord peab surema, et võiksid elada sajad miljonid neid, kes hommikust õhtuni palehigi sees orjavad. Kuid kodanlik kord ei sure iseenesest. Ainult kommunistlik partei võib teid võidule viia. Aidake kaasa EKNÜ tööks! Olge valvel! Kõvendage konspiratsioonil!»⁵¹

Täites selle võistluslepinguga võetud kohustusi, hakkas EKNÜ Keskkomitee välja andma informatsioonilist bülletàäni, mis saadeti oma šefile — ÜLKNÜ Pihkva organisatsioonile.⁵² Bülletàäni esimene number ilmus märtsis 1930. Selles tuuakse teateid EKNÜ Keskkomitee laiendatud pleenumist, mis toimus 1930. aasta veebruaris ja võttis omaks 1929. a. novembris toimunud KNI pleenumi otsused. Pleenum pööras peatähelepanu sõjavastasele tööle ja bolševistliku selgitustöö aktiveerimisele rahvahulkades. Samuti antakse bülletàänis ülevaade Eesti majanduslikust ja poliitilisest olukorrast, rõhutades, et Eestis pole enam jälgegi kapitalismi ajutisest ja osalisest stabilisatsioonist. Järsult oli halvenenud töötajate majanduslik olukord, kasvab tööpuudus.

1930. a. detsembris pühitses EKNÜ oma kümnendat aastapäeva. EKNÜ Keskkomitee andis sel puhul välja põrandaaluse lendlehe, milles muu hulgas märgiti, et Eesti revolutsiooniliste noorproletaarlaste organiseerimise algusest peale — 5. detsembrist 1920 «võitleb Eestimaa revolutsiooniline töölisnoorsugu auga Kommunistliku Internatsionaali lipu all, KNI juhtimisel. See päev on seega ajalooliseks pöördepunktiks meie ühingu elus... Eestimaa KNÜ viib selle tähtpäeva läbi uute liikmete vastuvõtmise ja EKNÜ organisatsioonide kindlustamise tähe all.»⁵³

Suure pidulikkusega tähistasid EKNÜ kümnendat aastapäeva Nõukogude Liidu noored. Sel puhul kuulutasid Pihkva ringkonna 18 rajooni välja omavahelise sotsialistliku võistluse kollektiviseerimise ja jooksvate majanduspoliitiliste hoogtööde parandamiseks, samuti ka internatsionaalse töö paremaks organiseerimiseks ning EKNÜ paremaks abistamiseks. Võistluse käigust pideva informatsiooni andmise võttis enda

⁴⁹ EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 824 ja «Edasi» (Leningrad), 31. jaan. 1930.

⁵⁰ «Politseileht», 1938, nr. 14, lk. 364 ja 365.

⁵¹ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 693, l. 3.

⁵² Informatsioonilise bülletàäni originaale säilitatakse EKPA, f. 24, nim. 1, s.-ü. 825.

⁵³ EKPA, f. 27, nim. 1, s.-ü. 645, l. 6.

peale ÜLKNÜ Leningradi ringkonnakomitee häälekandja ajaleht «Smena».⁵⁴

Aastapäeval kinkisid Nõukogude noored EKNÜ-le lipu. Selle hankimiseks organiseeriti korjandus, mille käigust andis pidevat informatsiooni Leningradi ajaleht «Edasi». Lipp anti pidulikult üle 5. detsembril 1930 Leningradis J. Jürna nimelises kultuurimajas toimunud ülelinnalisel noorte miitingul, millest osa võtsid ka noorte esindajad Eestist (Ahja jt.). Lipu üleandmisel ütles EKNÜ Välisbüroo liige J. Peet: «See lipp on Nõukogude Liidu töötava noorsoo kingitus EKNÜ-le tema 10. aastapäeva puhul.»⁵⁵ Lipp kandis V. Kingissepa sõnu: «Jah, mina olen demokraatliku vabariigi vaenlane ja minu soov — et ta kiiremini kaoks.» Miitingul esines pikema sõnavõtuga H. Pöögelmann.⁵⁶

Lasti välja ka erilised rinnamärgid, millede müügist saadud sissetulek anti samuti EKNÜ toetusfondi. Organiseeriti Eesti noorsoo revolutsioonilise võitluse tundmaõppimise ringe ning korraldati koolides koosolekuid.⁵⁷

EKNÜ kümnendal aastapäeval soovisid Nõukogude noored oma võitluskaaslastele uut jõudu ja olid kindlalt veendunud, et Eesti revolutsioonilised noored täidavad auga oma ülesande. Leningradis elunevad Eesti Proletaarsete Kirjanike Assotsiatsiooni liikmed kirjutasid sel puhul oma läkituses: «Uhkusega võib ta (EKNÜ — M. E.) tagasi vaadata oma võitlusteele, mida ei määri ükski häbiplekk. Puhas on hoitud verest niiske võitluslipp, mille 25 aasta eest üles tõstsid nende isad ja vanemad vennad... Sinu kümnendal sünnipäeval saadame sulle, kangelaslik EKNÜ, oma palava revolutsioonilise tervituse. Hoia ka edaspidi revolutsiooni lipp sama kõrgel ja puhas nagu siamaani — ja ole kindel, et sinu ja EKP esimese märguande peale oleme valmis sule püssi vastu vahetama. Otsustaval silmapilgul leiata meid endi kõrvalt barrikaadidelt.»⁵⁸

EKNÜ internatsionaalsetel sidemetel oli suur tähtsus Eesti revolutsioonilise noorsoo kasvatamisel.

Seistes ägeda klassivõitluse keerises ustava abilisena alati kindlalt Eestimaa Kommunistliku Partei kõrval, kasutas EKNÜ oma võitluses rahvusvahelise revolutsioonilise võitluse rikkalikke kogemusi ning ammutas jõudu sellest moraalsest toest, mida ta sai Kommunistliku Noorsoo Internatsionaalilt ja ÜLKNÜ-lt. EKNÜ ei unustanud hetkekski kasvatamast noorsugu rahvaste sõpruse ja proletaarse internatsionalismi vaimus. EKNÜ teadis, et üheks paremaks ja elulisemaks internatsionaalse kasvatustöö vormiks on rahvusvahelised sidemed kapitalistlike riikide kommunistlike noorsooühingute ja ÜLKNÜ vahel. Seepärast asutigi kohe algusest peale kindlustama sidet põrandaaluse Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu ja Nõukogude Liidu noorte, nende hulgas ka eesti rahvusest noorte vahel.

Neid võitluses äraproovitud viljakaid traditsioone peab Eestimaa Leninlik Kommunistlik Noorsooühing kalliks ja pühaks ka tänapäeval.

*Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut*

Saabus toimetusse
16. IV 1958

⁵⁴ «Edasi» [Leningrad], 23. nov. 1930.

⁵⁵ «Edasi» [Leningrad], 8. det. 1930.

⁵⁶ Sealsamas.

⁵⁷ «Edasi» [Leningrad], 16. okt. 1930.

⁵⁸ «Leegid» [Leningrad], 1930, nr. 14/15, lk. 244.

ОБ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНЫХ СВЯЗЯХ КОММУНИСТИЧЕСКИХ МОЛОДЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ЭСТОНИИ В 1920—1930 ГОДАХ**М. В. Эссер***Резюме*

С 20 по 26 ноября 1919 г. в Берлине нелегально работал I конгресс Коммунистического Интернационала Молодежи (КИМ). Конгресс положил начало международной революционной организации молодежи.

5 декабря 1920 г. в Таллине состоялась конференция трудящейся молодежи, на которой был образован легальный Всеэстонский союз молодых пролетариев, ставший впоследствии эстонской секцией КИМ. С этого момента стали укрепляться и интернациональные дружеские связи эстонской революционной молодежи. Прежде всего была налажена связь с молодежью Советской России. Однако быстрый рост союза и его энергичная деятельность встревожили власти буржуазной Эстонии, и 15 апреля 1921 г. союз был разгромлен, многие его члены арестованы.

Несмотря на это молодежь продолжала революционную борьбу за установление в Эстонии Советской власти. Легальный Всеэстонский союз молодых пролетариев был распущен и вместо него был организован подпольный Коммунистический союз молодежи Эстонии (КСМ Эстонии). В годы ожесточенной классовой борьбы КСМ Эстонии был верным помощником Коммунистической партии Эстонии, черпая свою силу в опыте международной классовой борьбы и опираясь на моральную поддержку со стороны Коммунистического Интернационала Молодежи и ВЛКСМ.

КСМ Эстонии постоянно информировал о своей борьбе молодежь Советского Союза. В феврале 1923 г., например, перед молодежью Ленинграда выступил секретарь ЦК КСМ Эстонии Я. Креукс. Советский Союз посетили и другие представители КСМ Эстонии — Ф. Росс, С. Разксон, О. Кивиссон и др.

Советская молодежь, со своей стороны, проявляла живой интерес к революционной борьбе эстонской молодежи. Созывались специальные собрания, посвященные обсуждению вопросов, связанных с борьбой эстонской молодежи, советские юноши и девушки вели активную переписку с эстонскими комсомольцами, протесовали против зверств буржуазных властей. Советская молодежь оказывала через МОПР материальную помощь революционным борцам Эстонии и по просьбе КСМ Эстонии посылала эстонской молодежи интересующую ее литературу. В Стране Советов находили также политическое убежище революционные борцы Эстонии, которые подвергались травле со стороны буржуазии и были объявлены вне закона у себя на родине.

В соответствии с рекомендациями КИМ, ВЛКСМ осуществлял шефство над революционными молодежными организациями капиталистических стран. Шефом эстонского комсомола стала Псковская окружная комсомольская организация ВЛКСМ. В 1927 г. КСМ Эстонии подарил своему шефу альбом, в котором была отражена революционная борьба эстонской молодежи. В 1930 г. между Псковской комсомольской организацией ВЛКСМ и КСМ Эстонии был заключен договор о революционном социалистическом соревновании. В этом же году КСМ Эстонии стал издавать предназначенный для шефов информационный бюллетень, в котором публиковались статьи о положении в буржуазной Эстонии и революционной борьбе эстонской молодежи. При участии представителей КСМ Эстонии в Пскове, Острове, Новосельском районе и в других местах проводились конференции, посвященные вопросам воспитания молодежи в духе интернационализма. При Псковском окружном комитете ВЛКСМ работал постоянный представитель заграничного бюро КСМ Эстонии.

Делегаты Коммунистического союза молодежи Эстонии принимали также участие в работе конгрессов Коммунистического Интернационала Молодежи.

В 1930 г. советская молодежь торжественно отметила десятую годовщину Коммунистического союза молодежи Эстонии. На общегородском митинге молодежи, состоявшемся по этому поводу в Ленинграде, советская молодежь подарила КСМ Эстонии знамя, на котором были вышиты слова Виктора Кингисеппа: «Да, я враг демократической республики и я хочу, чтобы она исчезла как можно быстрее.»

Укрепление интернациональных связей Коммунистического союза молодежи Эстонии имело большое значение для воспитания эстонской трудящейся молодежи в духе революционной борьбы. Ленинский Коммунистический союз молодежи Эстонии и в наши дни дорожит этими славными традициями интернационализма.

*Институт истории
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
16 IV 1958

DIE INTERNATIONALEN FREUNDSCHAFTSBEZIEHUNGEN DER ESTNISCHEN KOMMUNISTISCHEN JUGENDORGANISATIONEN IN DEN JAHREN 1920—1930

M. Esser

Zusammenfassung

Vom 20. bis zum 26. November 1919 fand in Berlin ein illegaler Kongress der Kommunistischen Jugendinternationale statt. Damit war eine internationale revolutionäre Kampforganisation der Jugend geschaffen.

Eine Abteilung der Jugendinternationale entstand in Estland unter dem Namen des Allestländischen Jungproletarierversands am 5. Dezember 1920, von einer Konferenz der Arbeiterjugend in Tallinn gegründet. Von dieser Zeit datieren die stets erstarkenden internationalen Freundschaftsbeziehungen der estnischen revolutionären Jugend. Vor allem wurden solche Beziehungen mit der Jugend Sowjetrusslands angeknüpft und gepflegt. Die Tätigkeit und rasche Entwicklung des Jungproletarierversands veranlasste aber die Bourgeoisie, Massnahmen dagegen zu ergreifen; am 15. April 1921 wurde der Verband demoliert und viele Mitglieder verhaftet.

Die Jugend setzte jedoch den Kampf um die Wiederherstellung der Sowjetmacht in Estland fort. Der legale Jungproletarierversand wurde aufgelöst und an dessen Stelle der illegale Kommunistische Jugendverband Estlands (KJVE) gegründet. Treuer Kampfgenosse der Kommunistischen Partei Estlands, ihr im heftigsten Klassenkampf unentwegt zur Seite stehend, schöpfte der KJVE neue Kräfte aus der Erfahrung des internationalen revolutionären Kampfes. Eine feste moralische Stütze fand er in der Kommunistischen Jugendinternationale und im Leninschen Kommunistischen Jugendverband der Sowjetunion (LKJVD SU).

Der KJVE unterrichtete beständig die Jugend der Sowjetunion, darunter die dort lebende und wirkende estnische Jugend, über seine Arbeit und den Kampf, den er führte. So hielt z. B. der Sekretär des Zentralkomitees des KJVE, Jaan Kreuks, im Februar 1923 eine Ansprache vor der Leningrader Jugend. Auch andere Vertreter des KJVE (F. Ross, S. Raekson, O. Kivisson u. a.) besuchten das Sowjetland.

Die sowjetischen Jugendlichen ihrerseits interessierten sich lebhaft für den revolutionären Kampf ihrer estnischen Altersgenossen. Es wurden entsprechende Meetings veranstaltet, Briefe wurden an den KJVE gerichtet und Protest gegen die Untaten der Bourgeoisie erhoben. Durch die Vermittlung des MOPR (Internationaler Verband zur Unterstützung der revolutionären Kämpfer) leistete die Sowjetjugend den estnischen Revolutionären materielle Hilfe. Auf Antrag des KJVE sandte sie Bücher für ihre estnischen Genossen. Die von der estnischen Bourgeoisie verfolgten und für vogelfrei erklärten revolutionären Kämpfer fanden in der Sowjetunion politische Zuflucht.

Gemäss den Empfehlungen der Kommunistischen Jugendinternationale übte der LKJVD SU die Patenschaft über verschiedene kommunistische Jugendverbände kapitalistischer Länder aus. Die Patenschaft des KJVE übernimmt die Pskower Organisation des LKJVD SU. Im Jahre 1927 schenkt der KJVE seinem Paten ein Gedenkalbum, das den revolutionären Kampf der estnischen Jugend illustriert. 1930 wird zwischen dem KJVE und der Pskower Organisation des LKJVD SU ein Vertrag des revolutionären Wettbewerbs abgeschlossen.

Seit 1930 liess der KJVE seinem Paten ein Informationsbulletin zukommen, das Übersichten der Lage im bürgerlichen Estland und Angaben über den revolutionären Kampf der estnischen Jugend enthielt. Unter Teilnahme der Vertreter des KJVE wurden in Pskow, in Ostrow, im Bezirk Nowo-Selje und an anderen Orten Konferenzen der Jugend veranstaltet, wo Probleme der internationalen Erziehung erörtert wurden. Beim Pskower Gebietskomitee des LKJVD SU arbeitete ein ständiger Vertreter des auswärtigen Büros des KJVE.

Vertreter des KJVE wurden zu Kongressen der Kommunistischen Jugendinternationale delegiert.

Der zehnte Jahrestag des KJVE (in 1930) wurde von der sowjetischen Jugend festlich begangen. In Leningrad fand bei diesem Anlass eine Massenkundgebung statt, wo der KJVE eine Fahne geschenkt bekam, die die folgenden Worte V. Kingissepp's trug: «Jawohl, ich bin Feind der demokratischen Republik und mein Wunsch ist, dass sie rascher vergehe.»

Die Festigung der internationalen Beziehungen des KJVE war für die Erziehung der werktätigen Jugend Estlands im Geiste des revolutionären Kampfes von grosser Bedeutung. Diese Traditionen hält der Leninsche Kommunistische Jugendverband Estlands auch heutzutage in Ehren.